

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בנעילת החג שבועות תשע"ח לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ל"ד

ונראה דהנה במתן תורה נצטוו ישראל מאת ה' שתי מצות, פרישה שלשת יום, לך אל העם וקדשתם היום ומחר וגו' (שמות יט-יא), ושוב נצטוו, והגבלת את העם סביב לאמור, השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו'. ומקודם נבאר במה שנוגע למצוה הראשונה. הנה מצינו בחטא העגל, וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר (שם לב-ה). וברש"י ולא היום, שמא יבא משה קודם שיעבדוהו. ומדרשו ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחים והרגוהו, וזהו ויבן מזבח לפניו, ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו. ובלבו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום ע"כ. ואכתי צריך ביאור, שהגם שרצה לדחותם על למחר, אבל איך קרא אותו בתואר 'חג לה' מחר'.

ונראה דהנה סיבת חטא העגל אמר הכתוב, וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר (שמות לב-א). וברש"י כשעלה משה להר, אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים מ' יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בו' בסיון עלה, נמצא יום מ' ביי"ז בתמוז. בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערבוביא, לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם וגו' (ויקרא כג-כא). ונראה כי באמת גדול היום לאדונינו, אשר בו קבלנו תורתנו תורת אמת, ודבר זה מתחדש מידי שנה בשנה בבוא היום הזה, ואנו עומדים כעת בהארה רבה ממה שעמדנו היום בהר חורב לקבל התורה מחדש. והכתוב אומר (שמות יט-א) ביום הזה באו מדבר סיני, וברש"י לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו ע"כ. ומכל שכן שההארה זו יש ביתר שאת היום, שבו היה מעמד הר סיני. ועל כן הדגיש הכתוב וקראתם 'בעצם היום הזה', בעצם הדבר שמתן תורה היא תמיד 'ביום הזה' באו מדבר סיני, בזה תוכלו להתעלות ולקרית היום מחדש מקרא קודש, קריאה המכרזת שמוכנים אנו להתקדש בקדושת התורה מחדש.

*

ונצטוינו לזכור מעמד הר סיני תמיד, וכמו שנאמר (דברים ד-ט) רק השמר לך ושמור נפשך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו', יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב. ויש להבין למה הדגיש יום 'אשר עמדת', שהיה נתינת התורה בעמידה. וגם להבין הנגינה שנמסר על תיבות אלו, 'רביעי קדמא ואולא'.

ולא בא וכו' (כדאיתא במסכת שבת פט.) ע"כ. ולכאורה יש להבין למה לא ביאר משה לישראל בעלייתו מהו חשבונו בארבעים יום הללו, שלא יבואו ישראל לידי טעות, וידעו זמן בואו בחזרה בדיוק.

וביארנו בזה במקום אחר, דאיתא בגמרא (שבת פז.) שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו וכו'. מאי דריש, וקדשתם היום ומחר (שמות יט-י), היום כמחר, מה למחר לילו עמו, אף היום לילו עמו [והא לא אפשר] ולילה דהאידינא נפקא ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא וכו'. ומנא לן דהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא ע"כ. ובתוספות (שם) דאין זה דרשה גמורה, אלא משמע דהיום ממש, דאי לאו הכי אין זה מדעתו ע"כ. ואם כן ממתן תורה היו צריכים ישראל ללמוד, שכאשר כולל היום עם הימים הבאים אחריו, אז כוונתו ליום שלילו עמו, שהרי כן דיבר אז משה שיהיו נכונים לשלשת ימים, והסכים הקב"ה עמו, ולא נכלל בחשבון זה יום שאין לילו עמו. (עיין שמן ראש שבועות ח"ב רצד.).

וזהו שרצה אהרן לעורר אותם שידעו כי יש להם טעות בחשבונם, כי כוונת משה היתה לארבעים יום שלמים יום ולילה עמו. והראיה לזה הוא מ'חג' ה' של מתן תורה, שנאמר בו 'מחר', וקדשתם היום ומחר, היום כמחר, שאין יום נחשב בלי הלילה, ומזה תבינו שכאשר אמר משה שיורד לסוף ארבעים יום, היינו כאשר לילו עמו.

כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו. ויאמר אליו ה' לך רד, ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים, והעם אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם, וירד משה אל העם ויאמר אליהם ע"כ. והיא פליאה שאחר שנצטוו מכבר, והזהירם על זה שלשה ימים, וגם הגבול עצמו מצווח ואומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה (רש"י יט-יב), למה הוצרך להזהירם כעת עוד הפעם. וברש"י פירש, שחוזרין ומזרזין בשעת מעשה (יט-כד). ואכתי הדבר צריך ביאור.

ובפשטות נראה, דהנה רש"י פירש, ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים, יכול אף הם עמו, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיצה לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו, והכהנים מחיצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה' ע"כ. והנה בתחלת האזהרה לישראל, לא חילק ה' בין משה ואהרן והכהנים וכל ישראל, ולכולם נאמר השמרו לכם עלות בהר וגו', אם בהמה אם איש לא יחיה. ובודאי שגם אחד מהם לא יהרוס לעלות, אבל כעת שעשה מחיצות שונות, שהחשובים נצטוו לעלות, יתכן שיהיה ביניהם אנשים שיחשבו שגם הם חשובים במעלתם כמו הכהנים, ויהרסו אל ה' לראות, ונפל ממנו רב', אותן המחשיבים עצמם שהם אנשי מעלה, על כן צוה ה' למשה רד העם בעם, והטעם שצריכין לזרזן שנית, הוא מטעם 'ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים', רק העם אל יהרסו לעלות אל ה', על כן צריכין הם זירזו, שלא ידמו עצמן למשה ואהרן והכהנים.

*

*

אמנם נראה בזה עוד, כי מציינו בהקמת המשכן, כאשר ירדה שכינה למטה, וירא כבוד ה' אל כל העם, כתיב (ויקרא יא) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו וגו', ויצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וגו', ויאמר משה אל אהרן, הוא אשר דבר ה' לאמור בקרובי אקדש וגו'. וברש"י היכן דיבר, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות

והנה הציווי השנית, והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר וגו', נצטוה משה מפי ה' תיכף, ושוב כאשר ירד ה' על הר סיני, כתיב (שמות יט-כ) ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה, ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב וגו', ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני,

האש, כי גודל התשוקה משכיח אימת הסכנה, כמו שהזבובים האוהבים הנר סובבים סובבים עד שנשרפים [של"ה מסכת שבועות תורה אור אות צח] ע"כ. והכפיל דבריו בתורת משה (פ' יתרו קד.) דאפשר מכח חשק והתלהבות ימסור נפשו להסקל, ורק להתקרב אל המקום קדוש לחזות בנועם ה' וימות במקומו וינח לו, ולכן הודיעו רד העד בעם, כי אם יעבור על גבולו יסתמו ממנו מראות ההשגה ההוא, ולא יזכה לראות בנועם זיוו, וימות כאחד העם ע"כ.

ולכן מתחלה כאשר הזהירם, השמרו לכם עלות בהר, בודאי שכולם קיבלו באימה וביראה רצון קונם. אבל יתכן שבעת שתגלה השכינה למטה, ויזכו לראות התגלות השכינה, ולחזות בנועם האור כי טוב, לא יוכלו ליתן מעצור לנפשם להיות נכספה וגם כלתה נפשם, ולהתדבק באלקים חיים, וימסרו נפשם על זה. על כן בשעת מעשה, בירידת השכינה למטה, הם צריכים לאזהרה נוספת, רד העד בעם פן יהרסו לראות, כי כעת תשתנה המציאות ממה שהיה תחלה, וירצו להתקרב.

ודבר זה צריכין אנו לזכור תמיד, באיזה מדריגה היינו בימי קדם, שחיי האדם לא היה נחשב לכלום נגד גודל ההשתוקקות להדבק באלקים חיים, והוצרכו להזהירם פעם ושתים שיעמדו במקומם ולא יהרסו לעלות לראות פני ה', הגם שידעו כי סקול יסקל, ואם בהמה אם איש לא יחיה. וזהו שאמר פן תשכח את הדברים וגו', יום אשר 'עמדת' לפני ה' אלקיך בחורב, כי הוצרכו לאזהרה אחר אזהרה לעמוד במקומם, ולא יהרסו להתדבק בה'. וביותר היו צריכין לאזהרה על זה, כי היו שם ארבע מחיצות, משה, אהרן, כהנים, כלל ישראל, כל אחד מחיצה לעצמו, על כן בא על זה הנגינה רביעי קדמא ואולא', שהיה שם ארבעה מחיצות, והעומדים בסוג הרביעי עלולים להתקדם וללכת הלאה כדי לחזות יותר בנועם ה', על כן הוצרכו לאזהרה לעמוד על מקומם, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך.

כט-נג), אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך (ויק"ר יב-ב) ע"כ.

וביאורו הוא, דלהלן נאמר (א-יט) אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו. וביאר באור החיים הק' (שם) שדיבר ה' למשה דרך מיתתו, שהיתה על זה הדרך 'בקרבנתם לפני ה', פירוש שנתקברו לפני אור העליון בחיבת הקודש ובזה מתו, והוא סוד הנשיקה, שבה מתים הצדיקים, והנה הם שוים למיתת כל הצדיקים, אלא שההפרש הוא שהצדיקים הנשיקה מתקרבת להם ואלו הם נתקברו לה, והוא אומרו בקרבנתם לפני ה'. ואומרו וימותו בתוספות וא"ו, רמז הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים שהגם שהיו מרגישים במיתתם, לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם, והבן. ובחינה זו אין מכיר איכותה והיא מושללת ההכרה, לא מפי מין האנושי ולא מפי כתבו, ולא תושג בהשערות מושכל הגשם וכו' ע"ש.

והיינו כי לפעמים יתכן שיגיע הכיסופין לה' עד כלות הנפש, ועל דרך שנאמר (תהלים פד-ג) נכספה 'וגם כלתה נפשי'. וכאשר ראו נדב ואביהוא ירידת אור השכינה למטה, התקברו להנאת אור העליון, עד שנתדבקה חיותם לגמרי עם ה', ויצאה נשמתם. ואם כן זהו העדות שהשכינה נמצאת כעת למטה ושורשה בתחתונים, כי זה הביא קירוב נשמתם של נדב ואביהוא לשורשם. ועל כן אמר ה' ונועדתי שמה לבני ישראל, ומופת חותך תהיה לכם על זה, ונקדש בכבודי, במכובדי, שיראו בעיניהם איך מכובדי ה' יוצאת נפשם מהקירבת אלקים. (ועיין בספר הק' עבודת ישראל פ' בחוקותי על הפסוק והתהלכתי בתוכם).

ועל דרך זה היה מדריגת בני ישראל במתן תורה, וכמו שכתוב בדרשות חתם סופר (לשבועות רצג: ובנדמ"ח תקס"ה): כי מרוב התשוקה היו עולים אל ההר אל תוך

צא.), ולא נפל רוחו ולא נתייאש, הגם שהיה זקן בן שלש מאות שנה (רש"י דברי הימים א ב-יא), וכאשר בא לפניו זמן מוכשר להנשא עם רות, לא דחה הדבר עד לאחר זמן, אלא אמר כי לא ישקוט האיש כי אם כלה הדבר היום (שם ג-ח), וכן עשה, ויקח בועז את רות ותהי לו לאשה ויבא אליה ויתן ה' לה הריון וגו' (שם ד-ג), ובילקוט (שם תרח) שבאותו הלילה שלקח את רות לאשה מת בועז ע"ש. וזכה עבור זריזותו שיצא ממנו שלשלת של מלכות בית דוד, וקנה עולמו עבור זריזותו ביום אחד. וממנו יש גם לנו ללמוד איך להזדרז בתורה ומצותיה.

*

הכתוב אומר, גשם נדבות תניף אלקים וגו' (תהלים סח-ז). וחז"ל (שבת פח:) דרשוה דקאי על מתן תורה. כי הנה אנו רואים שכאשר ה' ברא עולמו, בראה באופן שתתנהג הכל בסדר טבעי, שיהא ביכולת האדם לסדר כל צרכיו בעצמו. אמנם השאיר ה' דבר אחד הנצרך לעצם חיות האדם שאין בידו לעשותו, והוא נוגע למאכלו יום יום, והוא נזקק לזה סיוע משמים. והיינו כי יכול האדם לחרוש ולזרוע שדהו בכל סוגי תבואה וצמחיה, אבל ירידת הגשמים עליה, זה אינו בידו. וכמו שכתוב באדרת אליהו להגר"א (פ' ברכה לג-א) כי הגשמים אינן על פי הטבע כלל, כי כל הדברים שבעולם אומרים הפילוסופים שהוא על פי הטבע, אף זריחת שמש ושקיעתה, אבל על הגשמים מודים שאינן על פי הטבע כלל, כאשר אנו רואים שפעמים לא ירד כלל ופעמים ירד בכל יום ויום וכו' ע"כ.

ואם כן מהגשמים נלמד שיש מנהיג להבירה, ואין צרכי האדם בטבע, אלא מוטל על האדם לעשות מה שבידו, ושוב א-ל גומר עלי בירידת הגשמים עליה. וכמו כן גם ברוחני, בא לטהר מסייעין אותו. ועל כן בשעת מתן תורה ירדה גשם, לעורר אותנו כי מן השמים מסייעין למי שעושה מה שבידו, שיוכל להוציא תשוקותיו מן הכח אל הפועל. ■

*

אנו קורין מגילת רות בשבועות, כי חוץ מה שיש להתלמד לקבלת התורה ממסירת נפשה של רות, וגודל שכרה שזכתה עבור זה להיות אמה של מלכות. יש ללמוד מוסר השכל מפרשתו של אבימלך, ויהי רעב בארץ, וילך לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו (רות א-א). וברש"י עשיר גדול היה ופרנס הדור, ויצא מארץ ישראל לחוץ לארץ מפני צרות העין, שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו, לכך נענש ע"כ. ומקורו במדרש (ר"ר א-ד) אלימלך היה מגדולי המדינה, וכשבאו שני רעבון אמר, עכשיו כל ישראל מסבבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו, עמד וברח לו מפניהם ע"ש.

הנה אלימלך היה עשיר, ונודמן לו זכות רב, כי יש בידו לזון ולפרנס עם רב מישראל, ולגנוז מאוצרותיו למעלה לזכות נצחי. אבל דביקותו לממונו לא הניח לו לעשות כן, והזניח ציווי בוראו נתון תתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו, ועזב את עמו וארצו ללכת אל ארץ מואב, וישאר עם עושרו. אך האמת הוא כי אי אפשר לאדם לברוח מאת ה', וראו מה עלתה לו, הוא מת שם, ובניו מתו שם, ואשתו נעמי חזרה עניה, עד שהוצרכה רות לקבץ עבורה קצת שעורים משדי אחרים. וענתה ואמרה, אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה' (א-כא). ותחת שהיו יכולים לעמוס חבילות חבילות של מצות צדקה בממונם, הלך כל רכושם לטמיון. וממנה נלמד כי רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום, ואין להתחכם על קונו, אלא לקבל על עצמו עול התורה ומצותיה בלי שום התחכמות, ואי אפשר לשנות גזירת המקום, ורק השומע לקונו הוא מאושר.

*

גם יש ללמוד מבעוז החשיבות של זריזות לדבר מצוה, ואיך יש אחד שקונה עולמו בשעה אחת, כי בועז היה לו שלשים בנים ושלשים בנות, וכולם מתו בחייו (בבא בתרא